

Richard Williams

Život a smrt
Ayrtona Senny

Překlad
Matuš Pavlík

m a m
m a š

*„Podle Beylea nemáme posuzovat člověka
podle jeho slov, ani podle toho, co píše.
A já dodávám, že ani podle jeho činů.“*

Albert Camus, Zápisky VI

*Víra hory přenáší, ale nepřidá ruce na rychlosti.“
z filmu *El Dorado* (1967)*

KAPITOLA PRVNÍ

Když let RG723 zamával svým doprovodným stíhačkám a zamířil na přistání, aby ho naposledy přivezl domů, na východě se objevil první sluneční paprsek. Velké letadlo se blížilo od východu slunce k São Paulu, a podél cest mezi letištěm a předměstími se už shromažďovali lidé. Přijely jich miliony a možná ještě více, nesli vlajky a transparenty, neskrývali slzy a nářek.

Po jedenáctihodinové cestě z Paříže vedl kapitán Gomes Pinto stroj McDonnell Douglas MD-11 se zvláštním nákladem na palubě přes moderní výškové budovy i chudé čtvrti s chatrčemi. São Paulo je jedno z největších a nejošklivějších měst na světě, obrovské velkoměsto, kde se střetává nesmírné bohatství a nevýslovná chudoba, ale dnes ráno se všichni stali obyvateli jedné komunity, kterou spojuje smutek za jejich zlatého kluka, oblíbeného syna a šampiona.

V šest hodin a dvanáct minut přistálo letadlo na hlavní přistávací dráze letiště Guarulhos. Pasažéři, jejichž luxus byl omezen pouze na ekonomickou třídu, jeden po druhém vystoupili. Během následujících třiceti minut vynesli z byznys třídy vyleštěnou mahagonovou rakev s tělesnými pozůstatky Ayrtona Senny, spustili ji na zem a příslušníci brazilského letectva ji přenesli k čekajícímu hasičskému vozu, kde ji zakryli bandeirou, zelenožlutou národní vlajkou Brazílie. V šest hodin a čtyřicet pět minut ráno se hasičský vůz pod jasnou modrou oblohou rozjel

a před ním šlo sedmnáct příslušníků jízdny policie v bílém, kteří vedli kolonu na třicetikilometrové cestě do města.

Hned za areálem letiště našel taxikář mezeru k zaparkování na přeplněné travnaté krajnici. Vyskočili jsme z auta a vyběhli jsme na nedaleký svah, abychom se připojili k lidem lemujícím šestiproudou dálnici. Přišli jsme právě včas, abychom viděli procházet průvod. Vzadu na korbě hasičského auta sedělo po obou stranách rakve kvarteto kadetů v bílých čepicích ze školy vojenské policie, otočených dopředu a dozadu, kteří drželi stráž; dalších pět stálo na stupínku v zadní části vozu. Za ním, v proudu potlesku přítomných, následovala doprovodná vozidla a policejní dodávky. Jakmile projeli, s taxikářem jsme sklouzli zpět dolů strmým travnatým svahem, nasedli jsme do auta a hned nás to vtáhlo do provozu za kolonou.

Byla to obrovská zaprášená masa stovek aut všech tvarů, velikostí a v různém technickém stavu: otlučené Volkswageny Brouk a nablýskané Subaru, elegantní nové XR3 i velmi žádané džípy, taxíky a pick-upy, kamion Mack s brazilskou vlajkou velikosti domu. Všechny ty vozy přejížděly tam a zpět přes střední dělicí pás, některé se bezhlavě řítily v protisměru ve snaze doprovázet Sennu na jeho poslední cestě. Většina aut měla na čelním skle nalepenou jeho fotografii nebo černé šátky přivázané k anténě rádia. Na jednom z aut byl narychlo ručně namalován nápis: „Adeus Ayrton – Tricampeão“ (Sbohem, Ayrton – trojnásobný šampion). Z mnoha oken v okolních budovách visela brazilská vlajka, jejíž barvy rozprostřel proud větru – povědomý úkaz při tolika Sennových triumfálních odpoledních na okruzích celého světa.

Svědci tohoto představení, scény jako z filmu *Mad Max* na styl vítězného kolečka velké ceny F1, se v rodném městě Ayrtona Senny tlačili na chodnicích, mostech, parapetech a v oknech svých rozpadajících se domů, tleskali svému šampionovi na jeho poslední cestě a neronili první ani poslední slzy. K doprovodu se přidaly motocykly a kola.

Když začala ranní špička, nápor mimořádného provozu ochromil město. Někdy jsme museli zastavit stejně jako lidé na ucpaných vedlejších cestách, vypnout motor a zvednout zrak k obloze, kde se vznášel a kroužil roj policejních a televizních vrtulníků, které označovaly postup kolony jako mračno letních mušek.

Když jsme projížděli tunelem Anhangabau, skupina motorkářů spustila chorál: „Olé, olé, olé, olé, Senna.“ Transparenty a čerstvě nastříkané graffiti byly vidět všude, visely z každého mostu, byly namalovány na každém čistém kousku zdi: „Obrigado Senna“ (Děkujeme, Senno), „Senna não morreu, porque os deuses não morrem“ (Senna není mrtvý, protože bohové neumírají) nebo „Obrigado, Senna por fazer nossos domingos felizes“ (Děkujeme ti, Senno, že díky tobě jsou naše neděle krásné).

Jak se průvod blížil k cíli, zpomalil. Motorkáři se vzdálili a jejich místo zaujala čestná stráž piketérů kavalerie: pět vpředu na bílých koních, další dva tucty s červenými kokardami na černých ocelových přílbách po stranách obklopovaly hasičský vůz, který se plazil přeplněným davem. Lidé s rukama nataženými nad hlavami doprovázeli Sennu mohutným potleskem.

Pod růžovými květy pozdně kvetoucích stromů paneira jsem prošel kolem Paláce 9. července, parlamentu státu São Paulo, klasického díla betonového brutalismu padesátých let, zasazeného do parku na jihu města. V řadách tam klidně stály desetitisíce lidí, zatímco uvnitř se před otevřením dveří konal soukromý dvacetiminutový náboženský obřad. Vedl ho pastor Sabatini Lali za přítomnosti Sennovy rodiny shromážděné kolem rakve.

Když se dveře otevřely pro veřejnost, řada lidí, kteří se s ním chtěli naposledy rozloučit, byla dlouhá nejméně pět kilometrů, vinula se až k příjezdové cestě, dále přes vstup a po obvodu areálu, klikatila se zleva doprava přes park, sice neorganizovaně, ale v dokonalém pořádku. Ti na konci čekali sedm hodin, než přišli na řadu. Posouvali se pomalu

dopředu ve vedru, které dopoledne dosáhlo 26 stupňů Celsia, aby vzdali hold rakvi s brazilskou vlajkou a jednou ze Sennových starých přileb. Rakev hlídali dva vojáci s kopími a čtyři s puškami u nohy.

Když se prezident Itamar Franco v neděli odpoledne dozvěděl o tragédii na okruhu v Imole, okamžitě vyhlásil třídní státní smutek a také jednodenní volno na všech státních školách. Brazilci všech věkových kategorií a vrstev přišli do parku Ibirapuera, aby se osobně rozloučili. Mezi prvními v řadě byla čtyřiaosmdesátiletá Adelia Scottová, která cestovala mnoho hodin ze svého domova na jihu země. „Zbožňovala jsem ho,“ řekla. Nedaleko od ní stál třináctiletý školák Marco Putnoki, který se postavil do řady ještě předchozí den odpoledne. Ve skutečnosti patřila drtivá většina lidí čekajících na poslední sbohem k mladší generaci do pětadvaceti let, což hodně vypovídalo o Ayrtonu Sennovi i o Brazílii.

Senna byl mladý a krásný v zemi, kde se tyto atributy zdály být jedinou stabilní měnou. Upřímný smutek mladých truchlících – univerzitních studentů i zaměstnanců McDonald's – velmi jasně ukázal, co pro ně znamenal. „Byl to náš hrdina,“ řekla osmnáctiletá Silvia Barrosová, „naš jediný.“

Nenápadným zadním vchodem přicházeli rodina, přátelé, obchodní partneři a kolegové ze světa automobilových závodů, aby mu vzdali úctu. Každý z nich měl na klopě malý odznak s jedním písmenem: „F“ jako *familia* (rodina) nebo „A“ jako *amigos* (přátelé). Mezi nimi byl i třiatřicetiletý Christian Fittipaldi, člen známé brazilské motoristické dynastie, který jezdil ve Formuli 1 svou třetí sezónu. Požádal jsem ho, aby vysvětlil, proč měl zesnulý tak výjimečný význam pro mladé lidi v jeho zemi. „Byl dobrým příkladem pro všechny,“ řekl Fittipaldi. „Byl to člověk, na kterého jste se vždy mohli spolehnout, a to nejen na trati. Víte, pokud má země mnoho politických a ekonomických problémů, ale vzejde z ní někdo, komu se tak daří, kdo jde do světa reprezentovat zemi třetího světa a uspěje v konkurenci lidí z částí Země,

kde panují mnohem lepší podmínky... nuže, přinesl nám toho hodně, to je vše.“ Fittipaldi se odvrátil, aby utěšil svého kolegu z okruhů velkých cen a krajana Rubense Barrichella, který se sesypal během rozhovoru s televizním reportérem a před zraky všech plakal na rameni svého přítele.

Venku u hlavní brány lidi opouštěla zdrženlivost v rostoucí tlačenici, kterou policie usměrňovala malým vchodem. Více než sto padesát jich omdlelo, když se pořádková jednotka vojenské policie pokoušela obnovit pořádek pod transparentem, který naznačoval, jak silné emoce vyvolala v těchto lidech Sennova smrt. „Assassinios Mercenários Queremos Justiça,“ hlásal červený nápis na černém pozadí. „Loupežní vrazi. Lid žádá spravedlnost.“

Hodinu za hodinou kolem něj procházeli mladí i staří, tisíce a tisíce lidí. Jen v rychlosti se stihli podívat na malou tribunu přeplněnou novináři, fotografy a televizními reportéry, jejichž objektivy směřovaly na malou VIP tribunu naproti, aby nezmeškali příchod rodiny, přátel, kolegů a celebrit – jeho otce Milтона da Silvu, matky Neyde, bratra Leonarda a sestry Viviane; prezidenta Itamara Franca se všemi zástupci politické moci v São Paulu; jeho osobního pilota, kapitána Owena O'Mahonyho; a fotbalistu Violu, který byl hráčem Sennova oblíbeného klubu Corinthians a předchozí večer svůj gól do sítě Islandu ve Florianópolisu věnoval zesnulému. (Následující večer Viola dvakrát skóroval v ligovém zápase proti Guarani a oba góly oslavil kolečkem kolem stadionu s malou brazilskou vlajkou v ruce a kolem transparentů s nápisy: „Senna – navždy v našich srdcích“ a „Děkujeme, Ayrton“.)

Sennova přítelkyně Adriane Galisteuová, jednadvacetiletá blondýnka, bývalá zpěvačka a modelka, v rozrušení střídavě odcházela a znovu přicházela. Posledních třináct měsíců strávili spolu, většinou v jeho domě ve Faru na nejjižnějším cípu Portugalska a v jeho domě na pláži u São Paula. Adriane přistoupila k rakvi svého milovaného ve stejnou chvíli jako Alain Prost, Sennův nejstarší a úhlavní soupeř, a Gerhard

Berger, jeho nejlepší přítel v paddocku. Oba ji objali, sdílejí s ní společný smutek. Frank Williams, v jehož autě Senna před třemi dny zahynul, přijel na invalidním vozíku a v jeho strhané tváři se zračil smutek. Ron Dennis, majitel týmu McLaren, se kterým Senna získal tři tituly mistra světa, seděl na lavičce pro VIP hosty celých čtyřicet minut mlčky. Nuno Cobra, malý muž s hezkou tváří, deset let Sennův osobní fyzioterapeut, přítel a rádce, přešel pomalu ke stříbrnému katafalku, s pláčem pohladil čelo rakve a něžně k ní promlouval, jako by se snažil utěšit neklidné dítě. My, kteří jsme se na ten výjev dívali, jsme museli od toho srdcervoucího obrazu odvrátit zrak.

Za normálních okolností by byla rakev otevřená a tvář zesnulého přístupná poslednímu pohledu loučících se pozůstalých. Senna však utrpěl při nehodě v Imole tak ošklivá poranění lebky, že nebylo možné provést obvyklé kosmetické úpravy, a na žádost rodiny zůstalo víko zavřené. Přesto mnozí z těch, kteří v nekončícím zástupu proudili kolem, posílali rakvi polibek, bolestně jí mávali, přežehnávali se nebo šeptali tichou modlitbu za zesnulého. Někteří se zmohli jen na to, aby se v žalu chytili někoho jiného, odkráčeli s ním a zřítily se do rukou připravených zdravotníků. Za lanem oddělujícím dav od rakve kladli různé vzpomínkové předměty – květ, náramek, báseň. Někteří drželi v ruce fotografii tohoto velkého muže. Jedna ze starších žen měla na tričku připnutý kousek papíru s načmáraným vzkazem: „Senna obrigado“ (Děkuji, Senno). Stejný obraz se opakoval znovu a znovu. Děkujeme ti za to, co jsi nám dal. Muž v pokročilém věku se zastavil, rozpažil ruce a začal před rakví přednášet slavnostní řeč, kterou strážce přerušil a jemným dotekem ho posunul dál. Pozdě odpoledne přišel nevidomý muž v obleku v doprovodu přítele. Oba strávili v řadě sedm hodin.

Velká část mladých lidí – většinou dívek – měla na čele fixem napsané jméno zesnulého. Ještě více z nich mělo na každém líci namalované žluté, zelené a černé pruhy. Brazil-

ská přítelkyně, která mě vyprovázela z budovy, mi v parku u řady truchlících vysvětlila, že tento zvyk začal před dvěma lety, kdy mladí Brazilci poprvé po dvaceti letech vyšli do ulic, aby žádali trestní stíhání a odchod zkorumpovaného prezidenta Collora de Mella. „V barvách Brazílie si namalovali žluté a zelené pruhy,“ řekla Ana Cecília. „Teď přidali černou jako barvu smutku.“

Když jsme opouštěli síň a vyšli na slunce, prošli jsme kolem aleje vytvořené z květinových věnců, které ležely mezi chodníky. Obrovské konstrukce z exotických květin, květinové kříže, vlajky a kruhy, některé se saténovými stuhami s názvy organizací a firem, se kterými Senna spolupracoval, jiné s kartičkami podepsanými soukromými osobami. Věnce od Goodyearu, od Audi, od fotbalových klubů FC São Paulo a Corinthians, od rodiny Fittipaldiů, od Andrettiových – Maria a jeho manželky Dee, jeho syna Michaela a jeho manželky Sandry – a od Bernieho Ecclestonea a Asociace konstruktérů Formule 1. Byly zde květiny od automobilových klubů z celé Brazílie a fanklubů Senny z celého světa. Stály zde dva obrovské kříže, jeden od Mansoura a Kathy Ojehových z firmy TAG, která jej sponzorovala během mistrovských let, a druhý od McLaren International. Ti mu kdysi velmi rádi platili milion dolarů za závod. Jednoduchý věnec s chryzantémami poslali „dva z mnoha Tvých fanoušků v Severním Irsku“.

Kdesi uvnitř Paláce 9. července přerušil Sennův bratr Leonardo Senna da Silva truchlivou atmosféru a na tiskové konferenci přednesl rozzlobená slova o dalším aspektu tragédie, který bude v následujících měsících rezonovat s rostoucí intenzitou. „Orgány motoristického sportu zajímají jen peníze,“ řekl a v podstatě parafrázoval myšlenku z transparentu umístěného u hlavní brány. Věděli, jakým nebezpečím a rizikům čelili jezdci v Imole. Věděli o tom, že v zatáčce Tamburello, kde Senna přišel o život, dělí jezdce od betonové zdi jen kousek trávy a dvacet metrů asfaltu. „Kdyby přijali patřičná opatření,“ řekl Leonardo novinářům

s kamenným výrazem na tváři, skrýváje silné emoce, „můj bratr by dnes žil“.

V odpoledním vedru visely na zábradlí obvodového plotu další transparenty: „Senna obrigado“, „Adeus Senna“, „Senna tricampeão“, „Senna o melhor“. Na několika z nich nebylo žádné jméno, jen jedno slovo „saudade“. „Je to nejkrásnější portugalské slovo,“ řekla moje přítelkyně Ana Cecília, když jsme si od prodavače u plotu paláce koupili několik lahví minerální vody. „Je to jedno z těch slov, pro která neexistuje přímý překlad. Znamená to i smutek ze ztráty člověka, kterého miluješ. Žádný jiný jazyk toto slovo nemá.“

Lidé procházeli síní celou noc. Hodinu po úsvitu, tři sta kilometrů podél pobřeží Atlantského oceánu, ve městě Curitiba, šestnáctiletá studentka vypnula ranní zprávy s reportáží z pohřbu a zastřelila se revolverem ráže 5,6 milimetru. „Zabím se, protože už nechci dál trpět,“ napsala Zuleika da Costová Rosová v dopise na rozloučenou rodičům a svému bývalému příteli. „Jdu se setkat s Ayrtonem.“

Když v deset hodin houfnice 2. dělostřelecké brigády vypálily nad parkem Ibirapuera čestnou salvu, už více než dvě stě tisíc lidí řeklo zesnulému své poslední sbohem. Na rakev zahalenou vlajkou se sypaly lupeny růží, když ji kadeti vojenské akademie Barro Branco zvedali z katafalku na ramena a mezi květinovými alejemi ji vynášeli ze sálu k čekajícímu hasičskému autu.

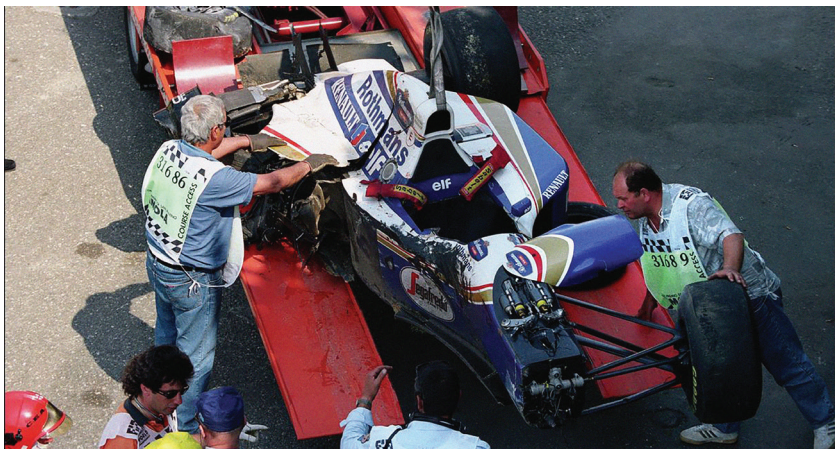
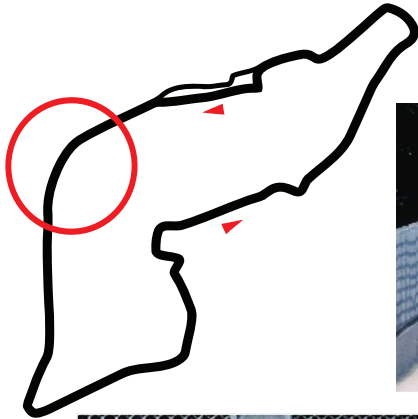
Tento druhý a poslední konvoj převezl rakev patnáct kilometrů městskými a předměstskými ulicemi na hřbitov Morumbi. Sledovalo ho a doprovázelo přibližně čtvrt milionu lidí. Ulice lemovalo množství transparentů a odkazů s opakujícími se slovy: „Ayrton Senna para sempre“, „Adeus“, „Valeu“, „Obrigado“. A ještě jeden, na kterém stálo: „Byl jsi cennější než devadesát procent našich politiků.“ Před Beethovenovou hudební akademií na Avenida Rebouças zahrál klavírista skladbu, kterou brazilská televize TV Globo zvykla používat při oslavách Sennových vítězství. Ana

Téměř dokonalý start. Už první rok Ayrtona Senny ve Formuli 1 předznamenal velkou kariéru. Tolema, jeho první tým, patřil k úplným outsiderům, ale brazilský mladík s ním v monacém lijáku směřoval za vítězstvím. Po předčasném přerušení závodu nakonec skončil druhý. Celkově se s tímto monopostem dostal na stupně vítězů třikrát a dodnes je ten den v Monaku připomínán jako příklad Sennovy brilantnosti, kterou na svém oblíbeném okruhu předvedl hned několikrát.

Havárie v Imole se nezdála ani na poměry těch bouřlivých let fatální a Senna po ní neměl zlomenou jedinou kost. Příčinu nehody se nikdy nepodařilo zcela objasnit. Vedla však k nové vlně zájmu o bezpečnost. I když šlo o nesmírně tragický den, nasměroval Formuli 1 k ohromujícímu zlepšení bezpečnostních standardů.